

Conclusions de la campanya d'excavació SPR' 2013

Gràcies als resultats inicials de la primera campanya d'excavació, es van establir 4 fases d'ocupació, que s'iniciaven amb la construcció de l'ermita, des de finals de segle X/inici del segle XI, i es finalitzava amb l'espoli dels últims carreus de la fonamentació de la nau als anys 40 del segle XX.

A través d'aquesta segona intervenció arqueològica al pujol de l'Aubó, hem pogut incorporar una nova fase d'ocupació, un nou període desconegut fins ara, a la història de la vila de Canet de Mar, la Tardoantiguitat. Així que hem modificat aquestes fases, incorporant els nous resultats de les investigacions d'aquest any.

Fase 1: Segles VII-VIII Poblament tardoantic

Localitzem aquesta nova fase d'ocupació en el cim del turó a través de les cales 3B, 4B i 5B on es van documentar i excavar dos fons de sitja i un nivell

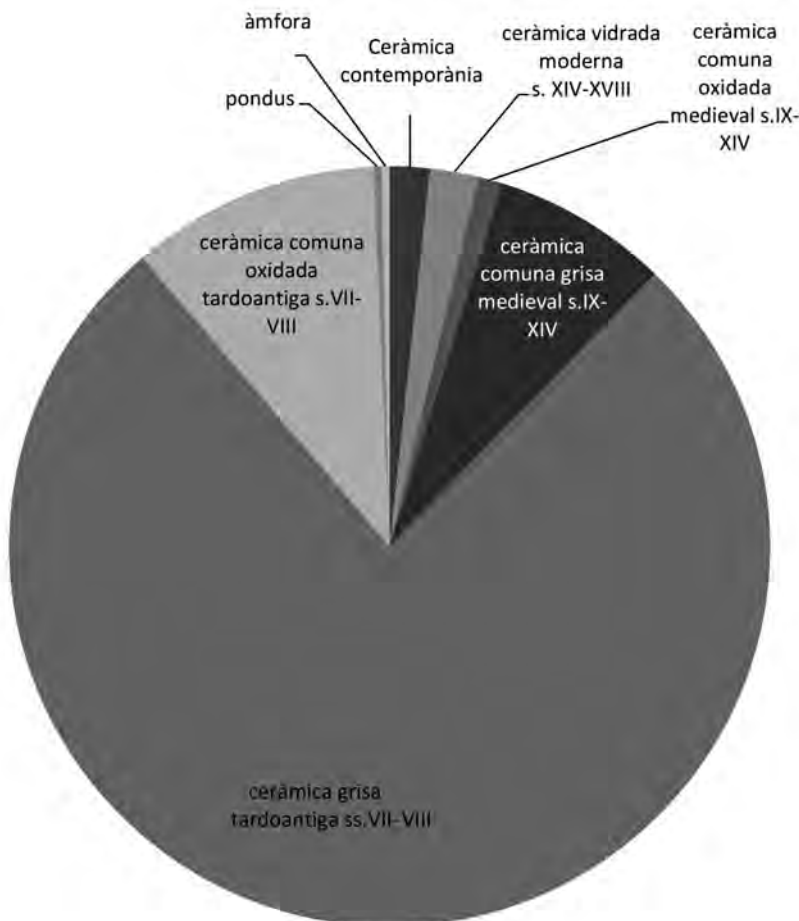
d'abandó. La Sitja 1, en la cala 4B, es tracta d'un fons de sitja excavat al sòl geològic de sauló, té planta circular amb un diàmetre d'1,75 m de fons pla, i amb una fondària màxima de 0,30 m. A poc més de mig metre cap a l'est, i en millor estat de conservació, trobem la Sitja 2, en la cala 3B, de planta circular amb un diàmetre de 1,80 m, cos globular, de fons pla i conserva una fondària màxima d'1,40 m.

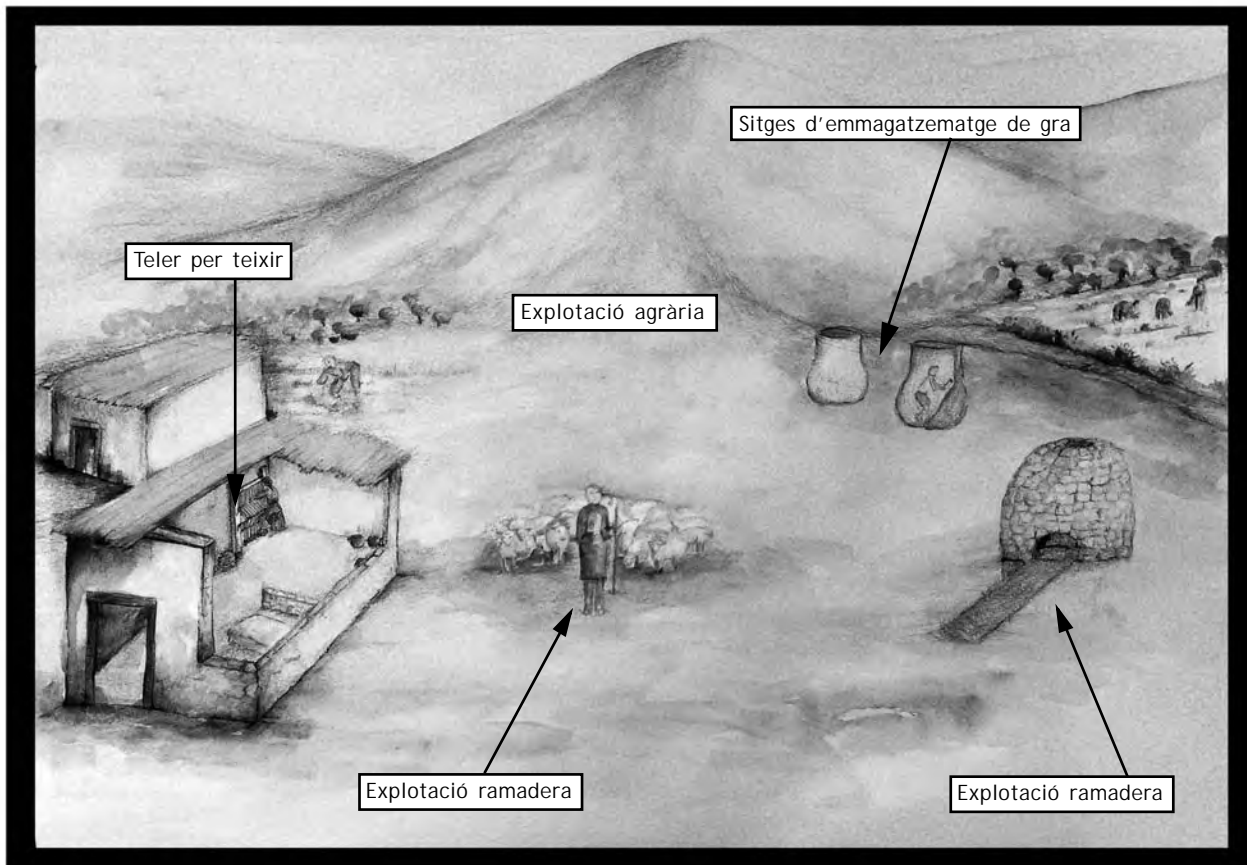
El material aportat per aquestes dues sitges, que van esdevenir abocadors, es tracta d'un conjunt molt variat: olles de ceràmica comuna grisa, algunes decorades amb línies incises paral·leles sobre la panxa, en menys mesura ceràmica comuna oxidada, un pivot d'àmfora, un *pondus* o pes de teler, material constructiu (blocs de pedra i tova), fauna i elements metàl·lics de ferro i bronze.

El nivell d'abandó a la cala 5B, conté materials de les mateixes característiques que els localitzats en les sitges. Es tracta del primer nivell dipositat a la vessant sud del turó i que associem a aquesta mateixa fase d'ocupació.

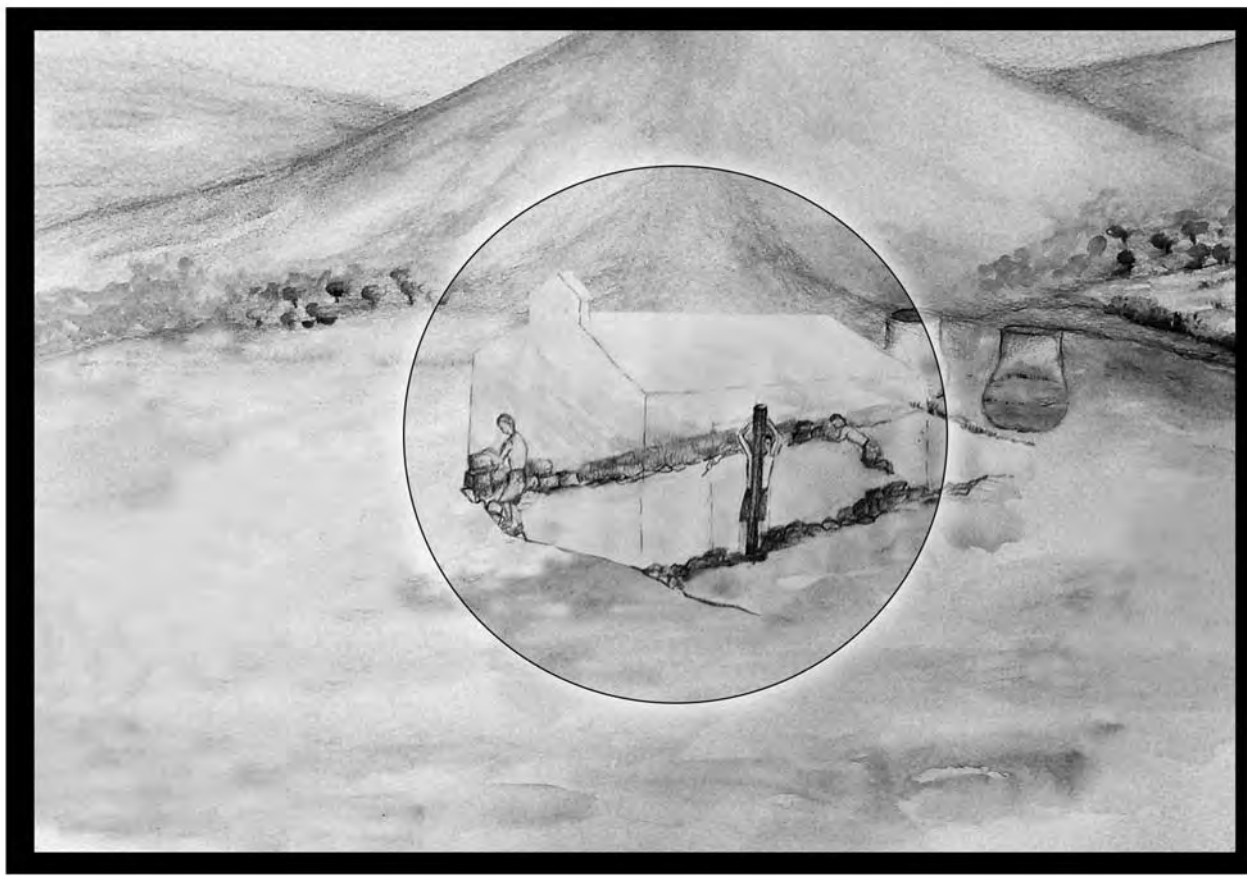
Entenem que en un primer moment les sitges es van utilitzar com a estructures per emmagatzemar gra, un cop utilitzades van ser abandonades i posteriorment es van reutilitzar com abocadors, formant aquests nivells tan rics en materials, aportats del seu entorn més immediat. El mateix succeeix amb l'estrat d'amortització de la Cala 5B, format per l'abandó i erosió de la zona nord del turó durant aquesta ocupació. Gràcies a les investigacions d'aquests materials podem dir que entre els segles VII-VIII, en el pujol de l'Aubó hi havia un poblament rural dispers, possiblement format per nuclis habitacionals petits, de sòcol de pedra, tova i materials peribles com la fusta. Eren comunitats petites i autosuficients, que conreaven la terra i emmagatzemaven el gra en sitges, possiblement combinat amb l'horticultura, ja que tenien terrenys propers a la riera adequats per aquest tipus de conreu. Aquest tipus d'agricultura es complementava amb l'explotació de diverses espècies animals com el porc, els ovis i les aus. També aprofitaven els recursos del seu entorn recol·lectant o caçant, com ens ha demostrat la presència de mol·luscs i diverses espècies d'animals marins (musclos, lapas,

Material ceràmic

Fase 1: Segles VII-VIII Poblament tardeoantic. II·lustració: Gemma Martí

Fase 2: Finals del segle X/inici segle XI al segle XVI, preparació del terreny i construcció de l'ermita. Ús de l'espai religiós. II·lustració: Gemma Martí

cargols, petxines, sèpia) i en menys mesura les restes de conill o granota (veure estudi de fauna). Aquestes activitats les combinaven amb la producció de teixit, com ens demostra el pes de teler.

Un fet destacable és la presència de múrex (*bolinus brandaris*, cargol de mar) que des de l'antiguitat s'utilitzava per extreure un pigment porpra, molt preuat, per tenyir teixits, tot i que per afirmar aquest fet hauríem de localitzar un nombre més elevat de restes d'aquest cargol, ja que per extreure 60 grams de pigment s'utilitzava 1 quilo de cargols, tenint en compte que es necessitaven 200 grams per tenyir un quilo de llana (veure informe de la fauna a les pàgines 17-20).

La presència de diversos elements metàl·lics com claus, reblons i puntes de ganivet, juntament amb un nombre significatiu d'escòria de ferro, ens fa pensar que ben a prop hi havia un forn de ferro. També hem documentat dos elements de bronze, material utilitzat per fabricar elements de luxe. En aquest cas, s'ha identificat un petit rebló i un fragment de plaqueta indeterminada.

Hem de pensar que la situació de l'assentament és idònia per aquest tipus de poblament, ja que es troba situat al costat d'un eix de comunicació de nord a sud i al costat d'un curs d'aigua, indispensable pel desenvolupament de poblament autosuficient.

Finalment es va documentar un arrasament que destrueix gairebé totalment la Sitja 1, part de la sitja 2 i la fonamentació nord de l'ermita.

Fase 2: Finals del segle X/inici segle XI al segle XVI, preparació del terreny i construcció de l'ermita. Ús de l'espai religiós

En aquesta fase d'ocupació medieval, hi distingim tres moments diferents o subfases:

Subfase 1: Finals del segle X/inici segle XI: preparació del terreny i construcció de l'ermita

Tota la informació que de moment tenim d'aquest moment és el resultat de la primera intervenció a Sant Pere de Romeguera.

L'equip excavant el fons de la sitja 1 (Foto: Alfons Viñas)

Procés d'excavació de la sitja 2 (Foto: Alfons Viñas)

Treballs arqueològics a dins de la nau de l'ermita (Foto: Alfons Viñas)

Procés d'excavació de la nau de l'ermita (Foto: Alfons Viñas)

Posterior a l'ocupació tardoantiga, es documenta aquesta fase d'ocupació medieval al nord de la vessant sud. Aquesta està formada pel negatiu de preparació en el sòl geològic, l'aprofitament de vetes geològiques com a fonamentació de la nau de l'ermita, la rasa de fonamentació de l'angle sud-oest de la nau i el mur d'aterrassament amb la seva rasa de fonamentació, també excavada en el sòl geològic.

A partir de les restes documentades d'aquest període, podem dir que s'evidencia la modificació del terreny natural per preparar i adequar la construcció de l'ermita. La localització i aprofitament de les vetes geològiques més resistents per assentar la construcció, fa palesa la voluntat d'optimitzar els recursos constructius existents. A través de la delimitació d'aquesta fonamentació geològica, s'ha pogut establir que l'ermita estava formada per una sola nau. No s'ha pogut localitzar el tancament est, corresponent a la zona de l'absis, però es documenta un augment del nivell de l'estrat geològic en la zona central de la cala 3. Aquest fet dona dues hipòtesis sobre la dimensió i morfologia de la planta¹.

La tipologia pura d'una planta rectangular és la més usual i elemental d'organització dels espais litúrgics. Tant l'orientació d'est a oest, com l'accés localitzat

en la fonamentació del mur sud, responen als patrons constructius de les ermites rurals del preromànic i romànic, com també l'aprofitament dels nivells geològics per a la fonamentació d'aquesta nau².

Pel que fa al mur d'aterrassament documentat en la vessant sud-oest, localitzat a través de la cala 2, mostra la continuïtat en ambdós sentits, tant en la banda nord-oest com en la sud-est, aquesta darrera a través de la rasa de fonamentació, ja que l'estructura murària no s'ha conservat.

Tot i així, a l'extrem nord de la cala 1B, alineat amb la fonamentació geològica, es delimita un retall lineal amb perfil d'«L» i una profunditat de mig metre que va servir per assentar l'ermita, a mode de calaix. Aquesta zona nord de l'ermita, excavada en el subsòl, també està afectada per un altre arrasament, que escapça les sitges i la part nord de l'ermita, això ens porta a pensar, que tant l'ermita com les sitges estaven situades en una vessant encarada al sud, i que els habitants que van construir-la van utilitzar la pendent natural del terreny per acabar bastint-la.

Degut a l'erosió i l'espoli de les estructures, aquestes restes estan en molt mal estat de conservació, però tot i no documentar materials arqueològics associats al moment constructiu, aquesta fase s'ha pogut emmarcar en un moment

final del segle X-inici del segle XI, gràcies a la documentació escrita que ens demostra l'existència de l'ermita en aquest marc cronològic³.

La borda⁴ o nucli demogràfic, creat al voltant de la Casa Forta de Canet, ben aviat va necessitar un punt de culte per a la pagesia de l'Aubó. A l'Arxiu de la Corona d'Aragó es conserva un pergami que recull la venda d'unes terres d'Arenys i per situar-les diu que «*et afrontat de oriente in domum sancti Felicis ecclesia Pinta*»⁵. Es tracta, per tant, sense cap mena de dubte, de la primera ermita de Canet, que en un origen s'encomana a l'advocació de Sant Feliu.

Subfase 2: Finals del segle X/inici segle XI al segle XVI: ús de l'espai religiós

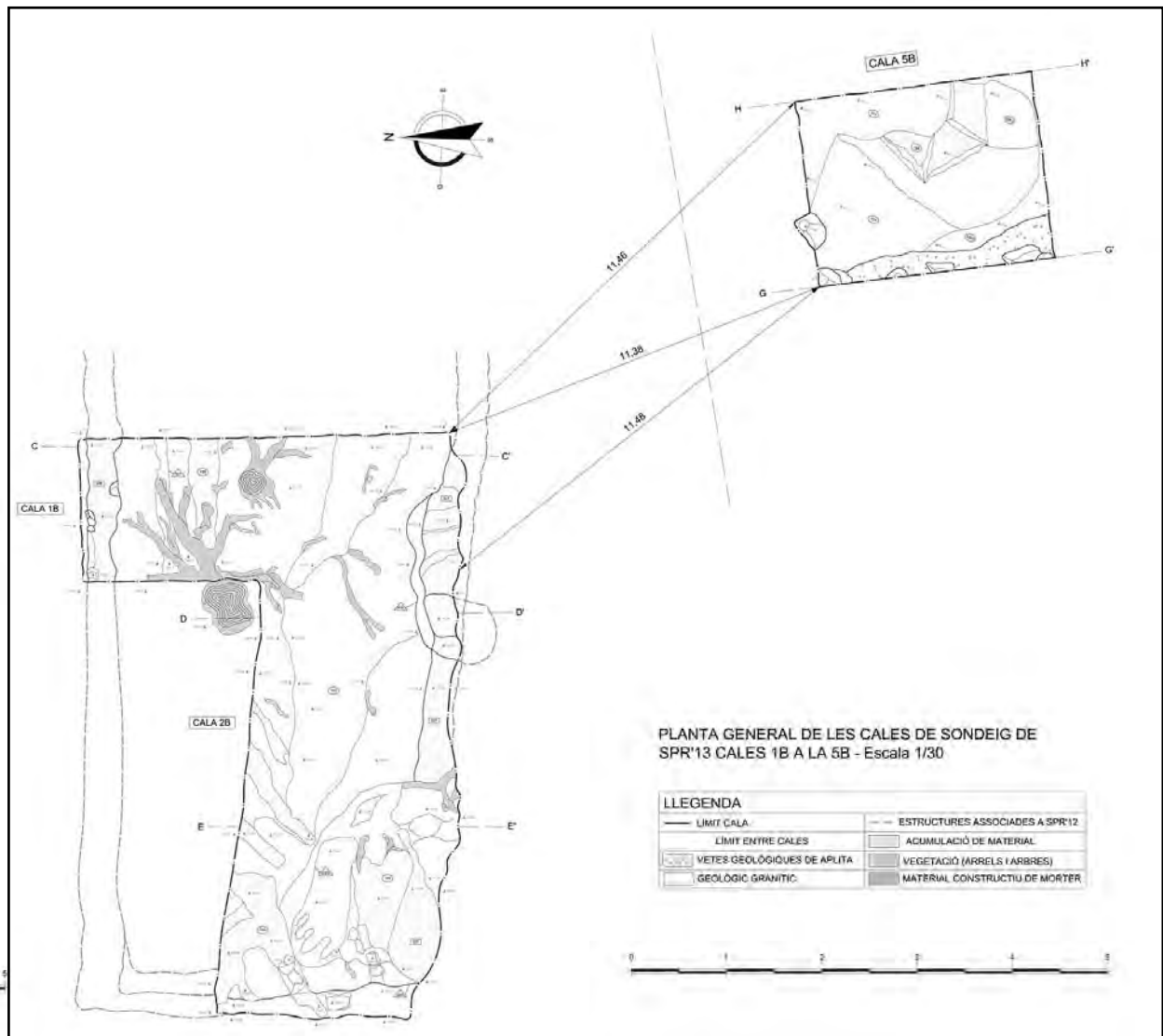
D'aquesta etapa, es van documentar quatre estrats d'abandó, en la primera campanya d'excavació. Majoritàriament, els materials aportats per aquests estrats són de ceràmica grisa que corresponen al moment de màxima difusió d'aquesta terrissa entre els segles XI-XIV⁶.

Les cales a la zona de la nau de l'ermita (cales 1B i 2B), s'esperava trobar conservats els nivells d'abandó de l'interior de la construcció. Però contràriament es va veure que la nau es troba

afectada no només pels agents erosius sinó per un fort arrasament de caràcter antròpic, possiblement de cronologia contemporània, que va destruir aquests nivells, així com el sòl geològic on s'assentava l'ermita.

A través de la cala 5B, realitzada en la segona intervenció, es van documentar dos estrats d'amortització, corresponents a nivells d'abandó formats per l'erosió i sediments aportats per l'ocupació medieval del turó. Aquests estrats van aportar poc material ceràmic, consistent en fragments de ceràmica grisa i material constructiu. Tot i els escassos indicis arqueològics d'aquesta fase, existeix documentació escrita, d'activitat religiosa de l'ermita en la primera meitat del segle XI, XII, XIII, XIV, XV i XVI⁷.

El gran creixement demogràfic i l'augment de l'explotació dels recursos marins, fa que la població es vagi desplaçant cap al litoral. Aquest fet creà la necessitat de construir un altre temple adequat al nucli poblacional. L'any 1461 s'inicia la construcció d'una nova església davant de l'actual Santuari de la Misericòrdia. Això fa que l'ermita de Sant Pere resti en un segon pla i de ben segur, que amb el pas dels anys, fins i tot es dessacralitzés per amortitzar-la com a barraca de vinya.

Enderroc de l'ermita de Sant Pere de Romeguera (Foto: Alfons Viñas)

Subfase 3: Segle XV-XVI: Enderroc de l'ermita

Arran de l'evidència d'un enderroc localitzat en superfície durant la primera intervenció arqueològica en el pujol, es va excavar la cala 5B, al sud-est de la vessant sud del turó.

En el transcurs dels treballs d'excavació, es va localitzar un nivell d'enderroc de molta identitat. Aquest nivell es trobava cobrint l'estrat corresponent a l'ocupació tardoantiga, de formació posterior. Aquest enderroc es compon de carreus, blocs de pedra i possibles dovelles amb una gran quantitat de morter de calç.

Aquest nivell ens fa pensar que l'ermita de Sant Pere va patir un enderrocament important. La poca presència de material ceràmic, no ens ajuda a concretar una cronologia d'aquest enderroc, però de moment ens la situa en època medieval. En aquest punt tenim documentació escrita que ens descriu un estat ruïnós de l'edifici, però que tot i així el campanar seguia dempeus durant el segle XVII^è. Així que aquest fet ens fa pensar en dues possibilitats: que aquest enderroc correspongués al mateix procés de degradació i abandó de l'espai religiós, o bé que correspongués a un moment d'enderroc anterior, i que posteriorment és reconstruït. Només l'excavació completa d'aquest enderroc ens donaria més pistes d'aquest moment de destrucció de l'ermita.

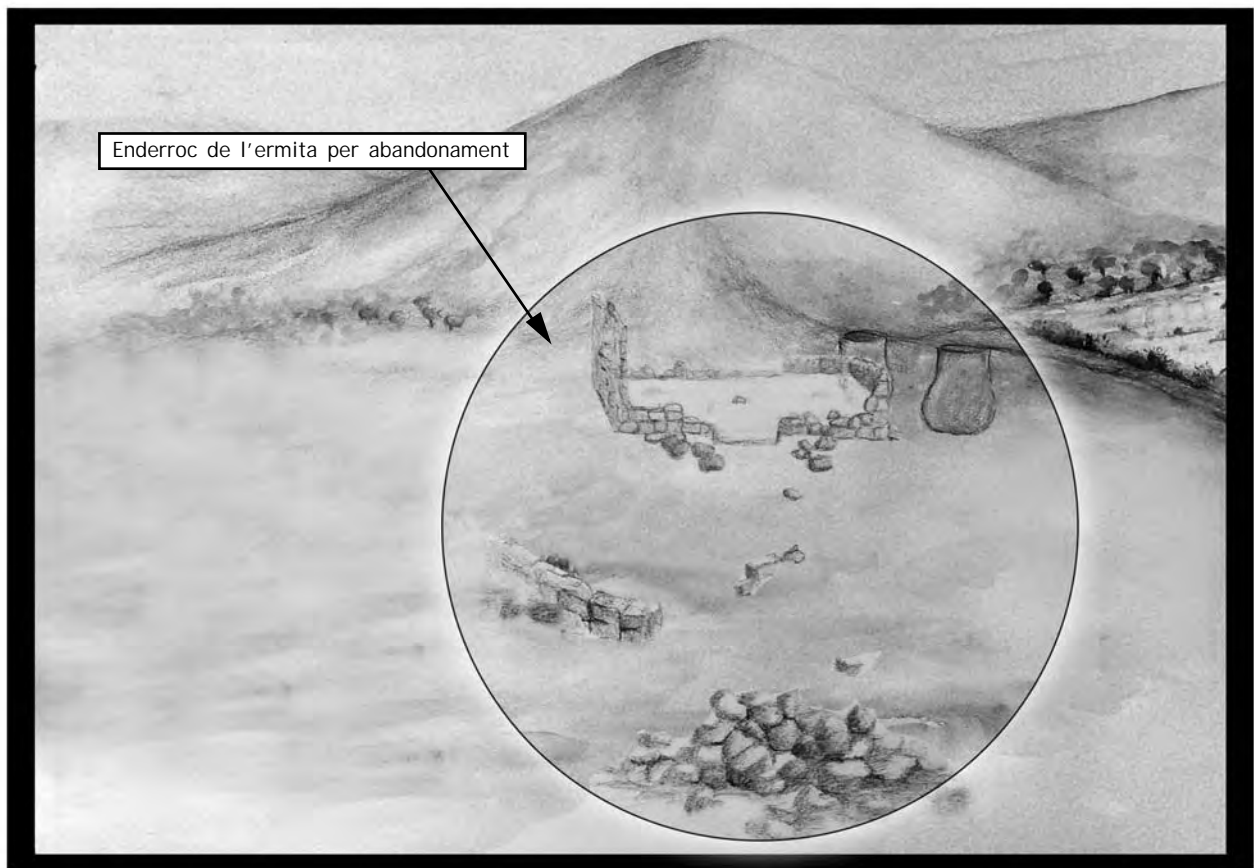
Fase 3: Inici segle XVII-XIX, amortització i abandó de l'espai

Dins d'aquesta etapa s'emmarquen cinc estrats d'amortització localitzats en les cales 2 i 3 de la primera intervenció arqueològica. Els més rellevants són els localitzats en la cala 2. Aquests estrats es troben amortitzant el mur d'aterrossament o reomplint i amortitzant la seva rasa de fonamentació. Van aportar materials ceràmics i numismàtics que ens van permetre precisar el moment d'abandó de l'estructura. Es tracta de fragments de terrissa blava catalana i un ardit de 1615. Continguts dins d'aquesta fase, tenim diverses fonts escrites que ens contextualitzen l'estat de l'ermita.

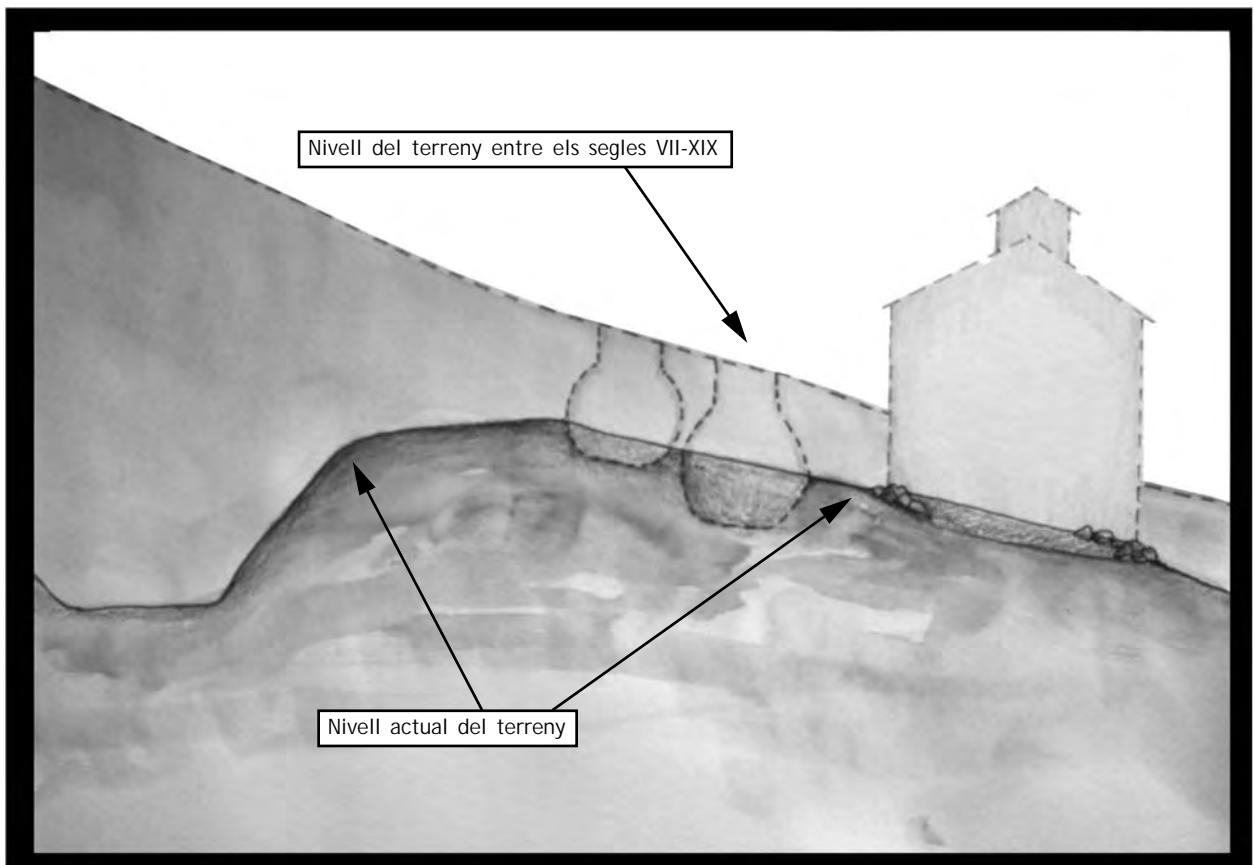
En aquests moments, l'església es trobava localitzada en les terres del Mas Barnoy, però l'any 1669 una part de les terres del Mas Barnoy van passar, mitjançant una compra-venda, al Mas Vendrell⁹.

És a partir d'aquest moment que l'antiga ermita inicia un procés de degradació que es perllongà durant el segle XVIII i XIX fins a pràcticament desaparèixer.

Per finalitzar aquesta fase, es va documentar un arrasament del terreny que va afectar la zona nord del turó, destruint, aproximadament, un metre i mig de sòl geològic i parts de les restes arqueològiques

Fase 3: Segles XVII-XIX. Amortització i abandó de l'espai. Il·lustracions: Gemma Martí

Fase 3: Segles XVII-XIX. Nivell d'arrasament del turó per al desviament del curs natural de la riera

Xavier Mas, Sergi Alcalde, Carles Saiz, Gemma Martí, Raquel Pérez i Maite Carbonell, durant l'excavació SPR'13

que s'hi poguessin conservar. Tot i no tenir documentació concreta, pensem que fou degut a l'arranjament del camí per desviar la riera cap a la vessant oest del pujol, en època moderna. Per tant, l'orografia de la zona del pujol en època tardoantiga i medieval era el d'una vessant contínua amb pendent descendent cap al sud. Aquest arrasament també afecta a la fonamentació nord de la nau de l'ermita, ja que es troba en el mateix nivell de destrucció.

Fase 4: Segle XX, espoli de l'ermita

Aquesta fase ve donada bàsicament per fonts documentals i orals, reflectida arqueològicament amb un negatiu d'arrasament.

Tot i el seu estat d'abandó, l'ermita encara era present en la memòria dels canetencs, doncs el 21 d'octubre de 1911, el jove Ramon de Campmany i de Montaner, nét de Ramon de Montaner i Vila, propietari de la Casa Forta de Canet de Mar, llavors ja nomenada Castell de Santa Florentina, va demanar als seus familiars que en motiu de la seva primera comunió, pogués posar la primera pedra de la reconstrucció de l'ermita de Sant Pere de Romeguera. De l'acte se'n van fer ressò alguns mitjans de comunicació¹⁰. Les obres de l'ermita però, no van començar mai. Desconeixem què va passar perquè no es portés a terme cap intent de reconstruir la capella.

Passada la Guerra Civil, els anys 40 van ser època de gran carestia. El canetenc Florenci Barcons va demanar a Júlia de Montaner, filla de Ramon de Montaner i propietària del Castell de Santa Florentina, permís per cultivar les terres del turó on s'havia aixecat l'ermita i aquesta li denegà amb rotunditat argumentant que en aquell indret «*hi havia encara les restes de la capella*»¹¹. Anys després els germans Torrus, bosquerols que en aquell moment treballaven per aquella zona, van plantar alzines a tot al pujol de l'Aubó, per ordre de *Doña Júlia*. En aquell moment, les restes de la capella, quedaven

relegades a un sol mur, d'un màxim de 40 centímetres d'alçada.

D'aquest indret, Josep Torrus també va referenciar que l'any 1947 va veure com s'extreien diferents carreus per a la seva reutilització. Segons Torrus, dos carros de tomba, estaven situats a la riera i anaven carregant pedres que tiraven des del turó per fer un mur perimetral de Vil·la Soledad, propietat de la família Corbera.

[1] VV.AA: *L'ermita de Sant Pere de Romeguera. Els orígens de Canet*. p. 135-136. Col. Estudis de Patrimoni, 5. Canet de Mar, 2013.

[2] ADELL I GISBERT, J.A: *L'arquitectura romànica*, p. 30. Ed. Els llibres de la frontera, Col. Coneguem Catalunya/16. Barcelona, 1986; i PLADEVALL, A. (Dir.), *Catalunya romànica*, Vol. XXVII, p. 66. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1994.

[3] VV.AA: *L'ermita de Sant Pere de Romeguera. Els orígens de Canet*. p. 134. Col. Estudis de Patrimoni, 5. Canet de Mar, 2013.

[4] PONS I GURI, J. M.: *Orígens de la Batllia de Sant Martí d'Arenys*. Ajuntament d'Arenys de Munt, Arenys de Munt 2005.

[5] Es tracta d'un document on l'Abat Otger i els monjos del monestir de Sant Pol venen a Otger terres i vinyes situades al comtat de Girona, en el terme del Vilar de Ramió, en el lloc conegut com a Cavalló, (avui Canet de Mar) pel preu de cinc mancunso. A la mort del comprador i dels seus fills, l'alou retornarà a la propietat del monestir. Amb els diners obtinguts d'aquesta venda el monestir compra al comte Ramon (s'entén Ramon Borrell de Barcelona-Girona) una vinya a la Manola (a Pineda de Mar). Col·lecció de Montalegre. Monacals. Pergamí núm. 15. (ACA).

[6] RIU, M: *L'arqueologia medieval a Catalunya*. Ed. Els llibres de la frontera, Col. Coneguem Catalunya/28. Barcelona, 1989.

[7] VV.AA: *L'ermita de Sant Pere de Romeguera. Els orígens de Canet*. p. 138. Col. Estudis de patrimoni, 5. Canet de Mar, 2013.

[8] VV.AA: *L'ermita de Sant Pere de Romeguera. Els orígens de Canet*. p. 117-118. Col. Estudis de patrimoni, 5. Canet de Mar, 2013.

[9] VV.AA: *L'ermita de Sant Pere de Romeguera. Els orígens de Canet*. p. 117. Col. Estudis de Patrimoni, 5. Canet de Mar, 2013.

[10] VV.AA: *L'ermita de Sant Pere de Romeguera. Els orígens de Canet*. p. 122. Col. Estudis de Patrimoni, 5. Canet de Mar, 2013.

[11] Entrevista a Josep Torrus (16-1-2009).